

Січевлюк Л. В.,

кандидат економічних наук, доцент,
Університет «КРОК»,

Фещенко Д. А.,

студент,
Університет «КРОК»

**ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ ПРИРОДИ
КООПЕРАЦІЇ В НАУКОВОМУ ДОРОБКУ
СЕРГІЯ БОРОДАЄВСЬКОГО**

Тези присвячені дослідженням С. Бородаєвського в царині соціально-економічної природи кооперації, класифікації її форм та аналізу взаємозв'язку національного фактору з розвитком кооперативного руху.

Sichevliuk L. V.,

PhD (Economics), Associate Professor,
KROK University,

Feschenko D. A.,

Student,
KROK University

**RESEARCH ON THE SOCIO-ECONOMIC NATURE
OF COOPERATION IN THE SCIENTIFIC WORK
OF SERHII BORODAEVSKYI**

The considered proceedings give prominence to the eminent researcher Serhii Borodaievskyi, who worked in emigration. The subject of his interests was cooperation: its socio-economic nature, classification of forms and analysis of the relationship between the development of national consciousness and the development of the Ukrainian cooperative movement.

До українських учених, багатий творчий доробок яких через різні обставини не був предметом комплексного дослідження й використання в науковому обігу, належить Сергій Бородаєвський. Це – український вчений з європейським визнанням, юрист, економіст, історик українського й міжнародного кооперативного руху.

С. Бородаєвський народився 28 серпня 1870 р. в Охтирці (нині Сумська область). Закінчив юридичний факультет Харківського університету. Після військової служби у 1895 р. С. Бородаєвський розпочав свою діяльність за фахом в окружному суді м. Тифліс. Обіймав різні чиновницькі посади в Міністерстві фінансів, Міністерстві торгівлі та

промисловості Російської імперії. Читав лекції про кооперацію на Вищих комерційних курсах.

Коли до влади прийшли більшовики, Бородаєвський залишив державну службу в Росії й у 1918 р. повернувся додому в Україну. За часів Української Народної Республіки (УНР) він став заступником міністра торгівлі і промисловості, брав участь у підготовці і підписанні низки міжнародних договорів.

Під тиском політичних обставин, у грудні 1919 р. С. Бородаєвський змушений був емігрувати спочатку до Туреччини, а згодом – до Франції. У 1923 р. він переїздить до Праги, де у 1924 р. отримує вчене звання професора історії кооперації та кредитної кооперації. Викладав в Українській господарській академії, в Українському технічно-господарському інституті, Українському соціологічному інституті, Українському вільному університеті в Чехословаччині. Вчений активно співпрацював зі світовою кооперативною спільнотою. Був одним з засновників Міжнародного інституту кооперативних студій у Базелі, членом Міжнародної кооперативної спілки, Міжнародного наукового інституту кооперації в Парижі. Брав активну участь у міжнародних з'їздах, конгресах, конференціях з проблем історії та теорії кооперативного руху.

С. Бородаєвський залишив наукову спадщину з 50 великих наукових праць українською, французькою, німецькою, англійською, китайською та іншими мовами, а також понад 500 фахових статей, які були опубліковані у 22 країнах у 85 друкованих органах кооперативної преси.

Погляди С. Бородаєвського на характер кооперації, її значення у житті суспільства найбільш повно висвітлено у праці «Історія кооперації» [1]. У ній вчений дав таке визначення кооперації: «...Об'єднання, що здійснюється ... на принципах: а) вільного вступу та виходу, б) рівності прав кожного члена в управлінні справами кооперації, в) внесення в діло своєї праці чи капіталу, г) взаємної відповідальності членів щодо зобов'язань кооперативу, д) відсутності стремління до одержання значних прибутків шляхом експлуатації населення» [1].

Досліджуючи погляди С. Бородаєвського на кооперацію, не можна оминати запропоновану ним класифікацію кооперативів. Вчений виокремлює такі їх види: виробничий, споживчий, кредитний, сільськогосподарський, будівельний, страховий. Підставою такого поділу він вважав «головний предмет діяльності кооперативу: кредит, споживання, виробництво тощо» [1].

Найбільшу увагу Бородаєвський приділяв проблемам кредитної кооперації. Сам учений зізнавався, що вірив у кооперативний кредит «як в найміцнішу, найпевнішу можливість підняти економічний та моральний стан сільських господарів, дрібних продуцентів в ... Україні» [3].

Особливу увагу С. Бородаєвський приділив вивченню національного фактора в українському кооперативному русі.

Учений аргументовано доводив, що до 1905 р. про «українську» кооперацію можна говорити лише в розумінні кооперації, що працювала на теренах України. Він вважав, що це зумовлено, в першу чергу, залежністю українських земель від Російської та Австро-Угорської імперій, жорсткою національною політикою інших держав щодо українців. На думку С. Бородаєвського, кооперація довгий час існувала відірвано від національного руху. Лише напередодні Першої світової війни національні тенденції почали проявлятися в кооперативному русі.

Одним із визначних поштовхів до розвитку саме українського кооперативного руху вчений вважає поширення національної літератури про кооперацію, зокрема книги В. Доманського «Товариські крамниці». Сприяло «націоналізації» українських кооперативів також створення кооперативних союзів, що були незалежними від російських кооперативних центрів.

На думку С. Бородаєвського, важливими для української кооперації стали саме інспектори дрібного кредиту та фахівці-агрономи. Вони були близькими до сільського населення і мали змогу, за умов особистої підтримки і схильності до української ідеї, надавати кооперативам національного спрямування. У своїй праці «Історія кооперативного руху» він високо оцінював діяльність конкретних інспекторів народного кредиту [1].

У подальшому, на думку вченого, посилення національного фактору стане поштовхом до розвитку кооперативного руху, українського не лише за територіальною приналежністю, а й за змістом. Піком цього руху С. Бородаєвський вважав добу Української революції 1917 – 1920 рр. Саме в цей час створено Національний союз кооперативних товариств – Дніпровський Союз споживчих товариств, який був не лише комерційним, а й культурним центром української споживчої кооперації. У 1917 р. було відкрито Український народний кооперативний банк – Українбанк, засновано друкований орган українських національних кооперативів – часопис «Комашня» [1].

Ми робимо висновок, що серед багатьох дослідників кооперації, С. Бородаєвський вирізнявся саме тим, що актуалізував проблему взаємозв'язку українських національних інтересів та кооперативного руху.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Бородаєвський С. В.* Історія кооперації / С. В. Бородаєвський. – Прага : Український Громадський Видавничий Фонд, 1925. – 438 с.
2. *Половець В. М.* Історія кооперації Лівобережної України (1861 – 1917 рр.) / В. М. Половець. – Чернівці : Просвіта, 2002. – 266 с.
3. *Бородаєвський С. В.* Теорія і практика кооперативного кредиту / С. В. Бородаєвський. – Подєбради : Вид. Т-во при УГА, 1925. – 367, XIII с.